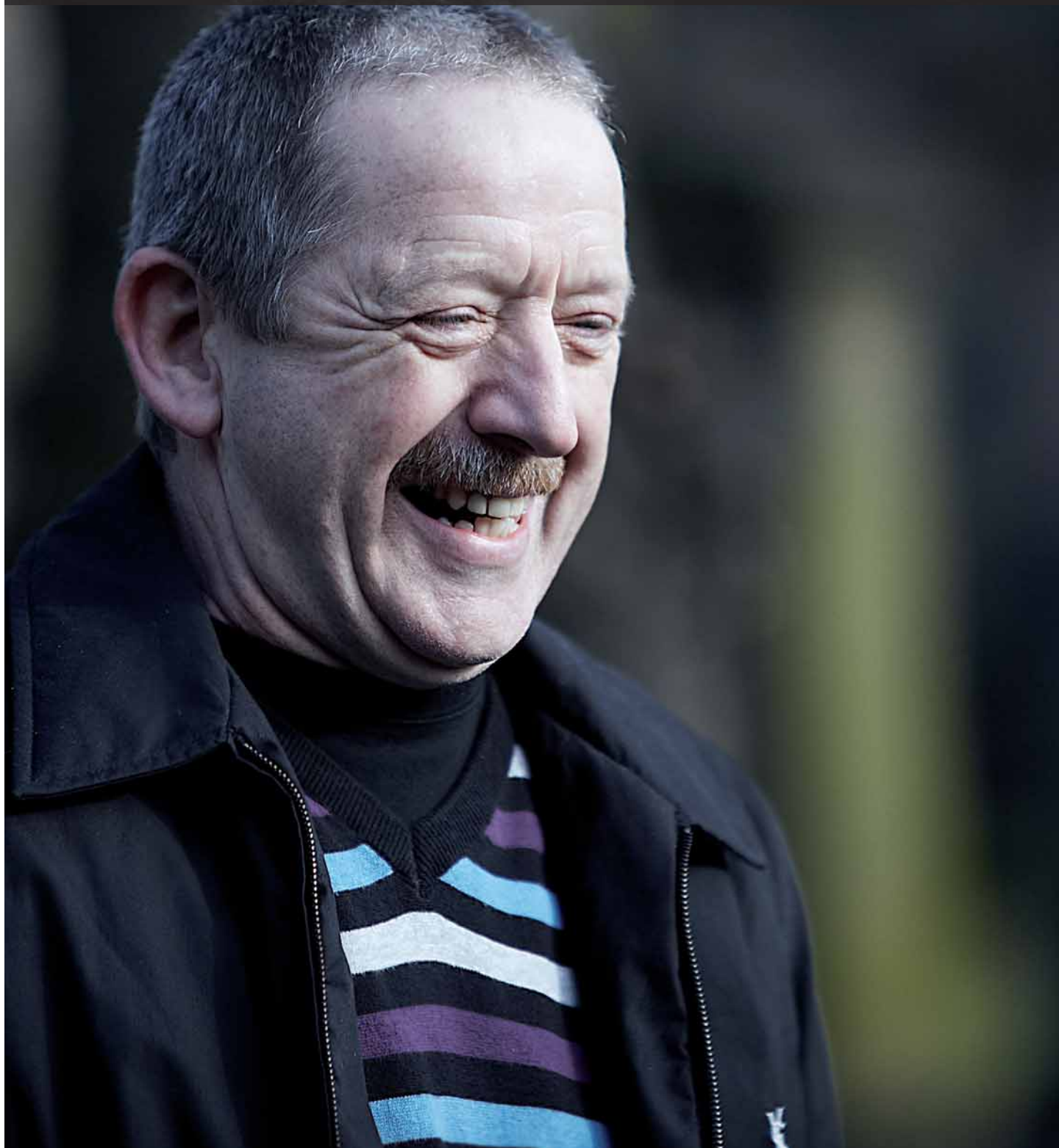

EU-projektet Anhörigvårdare

Glömda familjer – viktiga undersökningsresultat

EU-projektet Anhörigvårdare

Glömda familjer – viktiga undersökningsresultat

EU-projektet Släktingföräldrar har arbetat med släktingföräldrar och socialarbetare i 7 europeiska länder i syfte att förbättra möjligheterna för barn att få omvårdnad hos personer med släktband, för att kunna undvika de problem som orsakas av narkotika och alkohol.

Den här rapporten sammanställer de viktigaste gränsöverskridande kunskaperna som förvärvats i samband med projektet, vilket baseras på en övergripande behovsbedömning, en internationell litteraturgenomgång, samt erfarenheterna från våra partners i samband med utvecklingen och genomförandet av en resurs riktad till släktingföräldrar, barnen de har vårdnaden om och till socialarbetarna som har kontakt med familjerna.

Mentor UK

www.eukinshipcarers.eu

EU-projektet Släktingföräldrar leds av Mentor UK och har fått finansiering från Europeiska Unionen inom ramen för folkhälsoprogrammet.

Mentor UK

Mentor UK är en registrerad brittisk välgörenhetsorganisation som arbetar tillsammans med sina partners i den internationella Mentor-familjen, med vilken den delar samma uppdrag:

Stiftelsen Mentor fokuserar på förebyggande av narkotikamissbruk i sina ansträngningar att främja hälsa och välbefinnande hos barn och unga, och att minimera skadeverkningarna som missbruk kan orsaka. Mentor inriktar sig på att stödja en effektiv användning av mänskliga, ekonomiska och intellektuella resurser för att nå sina mål.

Registrerad välgörenhetsorganisation nr 1112339
Registrerat bolag nr. 5609241
Scottish Charity No. SC041210

VIKTIGA UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Syftet med rapporten

Rapporten har två olika syften:

- **Medverka till bättre tillgång till förebyggande åtgärder** – enom att dela de överföringsbara och gränsöverskridande delarna av resultatet av vårt arbete.
- **Sprida god praxis** - enom att fokusera på att förmedla budskapen till en bred publik i ett tillgängligt och tydligt format.

Rapporten sammanställer de gemensamma lärdomarna från projektet, samtidigt som den identifierar vilken påverkan de sociala, kulturella, politiska och geografiska sammanhangen har på släktingföräldrarnas erfarenheter. Rapporten innehåller riktlinjer gällande bra praxis, rekommendationer för socialarbetare, ombud och politiker, och inkluderar även några fallstudier av god praxis.

Slutligen identifierar rapporten hur resultaten av projektet kan användas för att förbättra hälsan hos unga människor i Europa - med information för beslutsfattare och socialarbetare.

Viktiga definitioner

Släktingföräldrar

Från början av projekt enades deltagarna om en definition av vår tolkning av begreppet släktingföräldraskap i relation till projektet:

En familjemedlem (till exempel en far- eller morförälder, en moster eller morbror, eller ett äldre syskon) som har huvudansvaret för omvårdnaden om ett barn där föräldern/föräldrarna har eller har haft problem med droger.

Droger

Projektet har använt den definition av droger som används av UN Office on Drugs and Crime:

En drog är ett ämne som människor tar för att ändra hur de känner, tänker eller beter sig.

Om projektet

EU-projektet Släktingföräldrar syftar till att förbättra kvaliteten på förebyggande program som riktar sig till barn och ungdomar som lever med släktingföräldrar och därmed förhindra att utsatta barn och ungdomar tar skada till följd av alkohol eller droger.

Där barn inte kan tas om hand av sina föräldrar på grund av drog- eller alkoholproblem måste andra familjemedlemmar ofta gå in. Mycket tyder på att i de fall familjemedlemmar blir släktingföräldrar kan de minska riskerna för de barn som står inför samma problem som sina föräldrar.

I Europa finns många tusentals barn och ungdomar som tas om hand av anhöriga på grund av föräldrarnas alkohol- och narkotikaproblem. Ibland är de här relationerna sanktionerade av domstolar eller har stöd av socialtjänsten. Men ofta får far- och morföräldrar, farbröder, mostrar och syskon ta på sig föräldrarollen på informell basis.

Målen för projektet

De allmänna målen för projektet är:

- Att träffa och undersöka olika grupper av släktingföräldrar i sju länder inom EU och att arbeta med dem för att få reda på vilken information, vilket stöd och vilka råd de behöver för att kunna skydda barn och unga de har vårdnaden om från drogrelaterade skador.
- Att kartlägga behoven hos släktingföräldrar som behöver särskild inriktning och stöd, till exempel mor- eller farföräldrar, syskon, eller släktingföräldrar som lever med hiv/aids eller som själva har drog- och alkoholproblem.
- Att identifiera vilken materiell, social, psykologisk och medicinsk information och vilka tjänster som släktingföräldrarna behöver för att hjälpa till att förebygga skador på barn och ungdomar de har vårdnaden om.
- Att tillsammans med gruppen släktingföräldrar ta fram svar på de behov som finns, och att utveckla hjälpmedel som kan hjälpa dem att skydda barnen och ungdomarna de har vårdnaden om från skador av drog- eller alkoholmissbruk.
- Att dela med oss av vad vi lärt oss under projektets gång om god praxis på det här området genom att:
  - Publicera ett dokument med de viktigaste resultaten för släktingföräldrar, socialarbetare, beslutsfattare och ombud.
  - Ta fram, publicera och börja använda olika lokala hjälpmedel för släktingföräldrar, baserade på undersökningens huvudsakliga resultat, och lärdomar.
  - Ta fram, publicera och börja använda ett hjälpmedelspaket som inkluderar utbildning och träning för personer som arbetar med släktingföräldrar, inklusive personer som arbetar med barn och ungdomar som löper akut risk att ta skada.

- Att ta fram en slutrapport som ska spridas via projektets hemsida och via en europeisk konferens och som identifierar hur europeiska partners kan:
  - Förbättra förebyggande program för barn och ungdomar som uppfostras av släktingföräldrar.
  - Förbättra utbildningen för yrkesverksamma som arbetar med barn och ungdomar som befinner sig i risk som en följd av deras eget eller deras släktingföräldrars drogmissbruk.
  - Göra det lättare för släktingföräldrar och ungdomar att få tillgång till förebyggande tjänster och stöd.

Vårt partnerskap

EU-projektet Släktingföräldrar bedrivs i 7 länder - Belgien, Italien, Litauen, Rumänien, Spanien, Sverige och Storbritannien – med syftet att stödja behoven hos familjer där släktingföräldrar ser efter barn på grund av deras föräldrars drog- eller alkoholproblem.

Partners som arbetar med projektet är:

- Belgien – De Sleutel
- Italien – Regione Abruzzo
- Litauen – Mentor Lithuania
- Rumänien – Holt Romania
- Spanien – University of Navarra
- Sverige – Mentor Sweden
- Storbritannien – Mentor UK

Projektet leds av Mentor UK och har fått finansiering från EU inom ramen för folkhälsoprogrammet.

BAKGRUND

Placering hos släktingföräldrar

Det finns inga data som ger en korrekt bild eller uppskattning av det totala antalet barn och ungdomar som är placerade hos släktingföräldrar i hela Europa.

Det finns 200 000 far- och morföräldrar som har omvårdnad av barn i Storbritannien och 41 % gör detta på grund av problem med narkotikamissbruk hos barnens föräldrar.

Vi har emellertid fått fram några siffror som antyder problemets omfattning.

Forskning, som utförts av välgörenhetsorganisationen Grandparents Plus¹ visar att det finns ungefär 200 000 far- och morföräldrar som har vårdnaden om barn i Storbritannien, och att 41 % av dem gör detta på grund av problem med narkotikamissbruk hos barnens föräldrar.

I England var 7 000 barn formellt placerade hos familj eller vänner under 2007², vilket motsvarar ca 11 % av antalet barn som omhändertogs i England det året.

Research i samband med projektet som genomförts av Mentor Sverige pekar på att uppemot 16 200 barn omhändertogs enligt socialtjänstlagen i Sverige under 2008. Det uppskattas att 9-16 % av de här barnen är placerade hos släktingföräldrar. Man säger att ungefär 5 % av placeringarna hos släktingföräldrar är föranledda av föräldrarnas drogproblem.

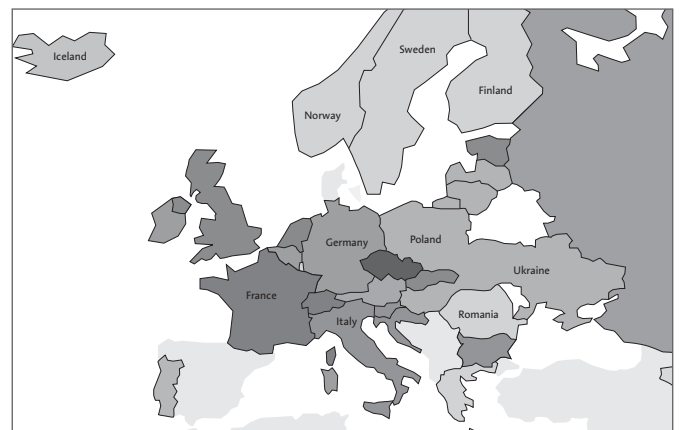
Över hela Europa innebär informella arrangemang, som myndigheterna inte känner till, att antalet barn som befinner sig i anhörigomsorg är betydligt högre.

Drogmissbruk bland ungdomar

Det europeiska skolundersökningsprojektet om alkohol och andra droger (ESPAD) ger en bild av narkotikamissbruket bland ungdomar i hela Europa, och i den grupp barn och ungdomar som växer upp hos släktingföräldrar.

Barn och ungdomar som bor hos släktingföräldrar löper större risk att utveckla problem än befolkningen i allmänhet och vi skulle förvänta oss att de är överrepresenterade i de grupper som använt droger.

Figur1: Livstids användning av cannabis, källa ESPAD

¹ Grandparents Plus, Recognition, Respect, Reward (2009)

² Mike Stein, Quality Matters in Children's Services (2009)

LÄRDOMAR FRÅN LITTERATUREN

Litteraturstudien, som beställdes som en del av detta projekt och som genomfördes av Dr Francisco Guillén-Grima och hans team vid universitetet i Navarra, har kommit fram till ett antal viktiga slutsatser:

- Myndigheter med ansvar för barns välfärd i den utvecklade delen av världen använder sig i allt högre grad av anhörigplaceringar.
- Barn som bor hos släktingföräldrar har en fördel jämfört med barn i fosterhemsplaceringar när det gäller att uppnå ett permanent och förbättrat välbefinnande. Detta resultat stöder insatser för att maximera placeringen av barn hos villiga och tillgängliga släktingar. Andra studier har däremot inte kunnat påvisa några betydande skillnader mellan barn som uppfostras av släkt och fosterföräldrar.
- Anhöriga som är fosterföräldrar är oftast äldre och har lägre inkomster, sämre hälsa och lägre utbildning än fosterföräldrar som inte är anhöriga. De verkar också få mindre handledning och service än vårdnadshavare som inte är släkt.

Att växa upp hos släktingföräldrar har en skyddande inverkan på hur beteendet hos barn som hamnar i en vårdsituation utanför hemmet utvecklas.

- Att ta på sig föräldrans ansvar på heltid är förknippat med ökad psykisk belastning på släktingföräldrar.
- Äldre vuxna kan fungera som effektiva adoptivföräldrar, men skulle gynnas av hjälp före och efter adoptionen som stöd i förberedelserna för att möta de besvärliga beteenden som adopterade barn kan uppvisa.
- I de fall släktingföräldrar tar över vårdnaden av ett barn på ett informellt sätt kan bristen på rättsligt skydd skapa praktiska svårigheter, till exempel gällande registrering av barnet i skolan, eller för att få tillgång till sjukvård.

- Barn som bor på en institution har fler psykiska problem än barn i familjer av fosterhemstyp, medan barn hos släktingföräldrar uppvisar ännu mindre psykiska problem.
- När det gäller barn som misshandlas är det särskilt tillrådligt att placera dem hos en anhörig fosterförälder.
- Att tas om hand av släktingföräldrar har en skyddande effekt på hur beteendet utvecklas hos barn som hamnar i en vårdnadssituation utanför hemmet.
- Att behålla barnen inom familjen minskar risken för stigmatisering och trauma i samband med separationen från föräldrarna.
- Placering hos anhöriga är tryggare än placering utanför familjen.
- Det är mindre sannolikt att ungdomar som växer upp hos släktingföräldrar utvecklar allvarliga psykiska problem.
- Myndigheter som ansvarar för barns välfärd bör skilja mellan en släktingförälders behov av stöd (pengar och tjänster) och barnets behov av tillsyn (enskild tillsyn).
- Far- och morföräldrar rapporterar att det kan vara svårt hitta information om befintliga tjänster, särskilt under en kris i familjen.

Resultaten från undersökningen ledde fram till en rad rekommendationer till projektmedlemmarna och till en bredare allmän policy. Litteraturstudien visar att:

- Forskare bör ägna betydligt större uppmärksamhet åt hälsan och välbefinnandet hos mor- och farföräldrar som har vårdnaden om barnbarn och om vilka potentiella hälsomässiga konsekvenser sådan omvårdnad kan få.

Det finns ett värde i att utveckla särskilda förebyggande program riktade mot ungdomar och deras vårdnadshavare

- Stödgrupper bör inrikta sig på en rad olika interventioner för främjande av hälsosamma levnadsvanor bland morföräldrar som nyligen blivit släktingföräldrar.
- Tjänsteleverantörer bör undersöka hur man på ett känsligt sätt kan främja den psykiska hälsan hos släktingföräldrar, identifiera lokala stödgrupper, och samtidigt förstå att släktingföräldrarna kanske inte kommer att begära stöd självmant.
- Större uppmärksamhet bör ägnas åt interventioner som syftar till att minska den psykologiska stressen och förbättra de ekonomiska resurserna och den fysiska hälsan hos släktingföräldrar.
- De tjänster som finns tillgängliga för barn som bor hos släktingföräldrar bör vara jämförbara med de tjänster som förekommer i andra former av offentlig omsorg.
- Vid assistans som rör barns välfärd bör mycket större vikt läggas vid att tala med och lyssna på barnen; hur de känner är grundläggande för utvärderingen av en fosterhemsplacering. Assistansen bör också innefatta särskilt stöd och handledning för släktingföräldrar med barn vars föräldrar missbrukar droger eller där det förekommer misshandel av barn.
- Det finns ett värde i att utveckla särskilda förebyggande program riktade mot ungdomar och deras släktingföräldrar, för att hjälpa dem att hantera sina känslor och sitt risktagande beteende.
- Interventionsprogram bör inte bara fokusera på beteende, psykisk hälsa och relationer till familjen hos barn som växer upp hos släktingföräldrar, utan även på hur det går i skolan, för att förbättra deras akademiska färdigheter och därmed resultaten i skolan på kortare och längre sikt.
- Riskbeteenden hos ungdomar som är placerade hos anhöriga tyder på att det är nödvändigt att ge extra stöd till släktingföräldrarna och att utveckla förebyggande program som riktar sig de här ungdomarna och deras familjer.
- Myndigheter och organisationer som ansvarar för barns välfärd bör lägga mycket mer vikt vid att bygga allianser mellan föräldrar och släktingföräldrar där så är möjligt, utifrån deras gemensamma ansvar för barnet.
- I inledningskedet av placeringen bör släktingföräldrarnas behov av konkreta föremål, som sängar, mat och kläder utvärderas. Välfärdssystem för barn bör också ta hänsyn till aktuella behov, som t.ex. behov av information om framsteg i det aktuella fallet och information om systemrutiner, avlösning, dagvård och rådgivning för barnet.
- Myndigheter som är ansvariga för barns välfärd bör förstå vikten av att inkludera skolsystemet som ett sätt att förbättra stödet till familjer där barn tas om hand av släktingföräldrar.

BEHOVEN HOS SLÄKTINGFÖRÄLDRAR OCH BARNEN DE HAR VÅRDNADEN OM

Projektet genomfördes i form av djupintervjuer med över 180 släktingföräldrar i partnerskapsländerna och sökte information om behoven hos släktingföräldrarna och de barn de har vårdnaden om.

Som kan förväntas med tanke på de mycket olika ekonomiska och sociala förhållandena i partnerskapsländerna har vi hittat skillnader, särskilt när det gäller vilket ekonomiskt stöd släktingföräldrar kan få.

Behovsbedömningen identifierade ändå en rad likartade problem, och det är på dessa vi kommer att fokusera.

Vi fann:

- Att bli släktingförälder är stressande och både släktingföräldrarna och barnen är traumatiserade och osäkra på vad framtiden ska föra med sig.
- Släktingföräldrar får det ofta ekonomiskt sämre som en följd av beslutet att ta på sig omvårdnadsansvaret. Vissa hade lämnat sina jobb för att ta hand om barnen, andra fann att de var tvungna att återgå i arbete bara för att kunna klara sig.

"Folk ser på dig annorlunda, som om det är något fel på dig eller din familj"

Släktingförälder

- Det verkar ofta inte finnas något val att bli släktingförälder; flera sa att de kände en skyldighet och en del berättade att de kände sig pressade att ta på sig rollen på grund av omständigheterna, eller på grund av andra familjemedlemmar.

Släktingföräldrar sätter barnens behov i första hand och sin egen hälsa och välbefinnande i andra hand.

- Släktingföräldrarnas relationer till andra vuxna tog skada, de hade inte tillräckligt med tid eller pengar att fortsätta sitt sociala umgänge med sina vänner och bekanta och skämdes för vad deras familjer hade gått igenom.
- Representanter för myndigheter uppfattades ibland som okänsliga och hjärtlösa.

När de talade om situationen för barnen de hade hand om berättade släktingföräldrarna för oss att:

- Barnen hade djupa känslomässiga behov som en följd av vad de hade upplevt.
- De ville kunna ge barnen en så normal barndom som möjligt.
- Många släktingföräldrar uttryckte oro över att inte kunna hjälpa barnen med deras utbildning, de ansåg att skolarbetet hade förändrats mycket jämfört med när de gick i skolan.
- Många släktingföräldrar var oroliga över den roll som droger och alkohol kunde spela i barnens liv, de efterlyste utbildning vad gäller droger och alkohol och hjälpmedel som kunde hjälpa barnen att undvika de skador som droger kan orsaka.
- När barnen blev äldre blev beteendet ett problem och släktingföräldrarna uttryckte önskemål om att kunna använda strategier som gjorde det möjligt för ungdomarna att hantera ilska.

Släktingföräldrarnas röster

Även om vi anser att ovanstående ger en korrekt sammanfattning av resultaten från den behovsanalys vi genomförde, anser vi att även släktingföräldrarnas röster ska få höras i det här dokumentet.

Följande citat är hämtade från intervjuer med släktingföräldrar inom hela partnerskapet.

En släktingförälder från Rumänien berättade för oss:

"Vi har ingen tvättmaskin - det är så svårt att tvätta barnens kläder för hand; barnen behöver en dator, som alla andra barn i området har".

Förutom ekonomiska svårigheter berättade släktingföräldrar för oss att de ofta känner sig ensamma och att deras hälsa har lidit till följd av att de tagit på sig det här vårdnadsansvaret.

En svensk släktingförälder berättade för oss:

"Som släktingförälder upplever du ett stigma. Folk ser på dig annorlunda, som om det är något fel på dig eller din familj. Människor blir mycket nyfikna".

De talade också om sin oro för barnen; en litauisk mormor sa:

"Problemen började efter 11-12 år. Redan i 12 årsåldern började hon rymma från skolan och vistas i dåligt sällskap".

Vi kan redan nu vara säkra på att vårt projekt gör skillnad, sa en skotsk släktingförälder:

"Jag kom hit i dag med en känsla av att jag bara ville ge upp och nu när jag har träffat människorna här har jag förhoppning om att saker och ting kommer att förändras".

Vår fullständiga behovsanalysrapport kan laddas ned från projektets webbplats – www.eukinshipcarers.eu.

ATT MÖTA SLÄKTINGFÖRÄLDRARNAS BEHOV

Efter behovsbedömningen har varje projektpartner använt resultaten för att ta fram hjälpmedel som syftar till att förbättra möjligheterna för släktingföräldrar att stödja barnen de har vårdnaden om, eller för att socialarbetarna som stöder dem ska kunna erbjuda en bättre service.

Belgien

De Sleutel ville göra det lättare för släktingföräldrarna att tala om missbruksfrågorna med barnen.

För att åstadkomma detta har de tagit fram två böcker: **Bobbie**, en berättelse som syftar till att underlätta samtal mellan släktingföräldrar och barn när det förekommit missbruk i familjen, och **Att läsa Bobbie**, en lättläst handbok för släktingföräldrar som förklarar hur man använder hjälpmedlet.

Italien

Våra partners i Regione Abruzzo valde att arbeta med släktingföräldrar för att utveckla en förälder- och vårdnadshavarfokuserad drogförebyggande intervention att användas i ett skolsammanhang.

Programmet är avsett att användas under fyra 2-timmarslektioner. Programmet använder berättelser som valts ut av psykologer för att "beskriva" hur barn och föräldrar går igenom utvecklingen av familjesystemet. Efter varje berättelse får deltagarna reflektera över lärdomarna de tagit till sig från situationerna som beskrivs

"Baserat på en närmare undersökning av familjemedlemmarnas behov verkade effektiv kommunikation vara centralt när det gäller att skapa de mest lämpliga villkoren för det psykiska välbefinnandet hos barnen, och för att förhindra lidande".

Litauen

Mentor Lithuania drog slutsatsen av sin behovsanalys att släktingföräldrarna inte sökte upp den utbildning som skulle kunna hjälpa dem att stödja barnen de har vårdnaden om, och att de inte kände till moderna förebyggande metoder.

För att möta behoven har de antagit ett föräldraskapsprogram som tidigare genomförts i Sverige. Programmet är utformat att ges vid 5 tillfällen i syfte att ge släktingföräldrar kompetens att förhindra att deras barn skadas av droger.

14 släktingföräldrar hjälpte Mentor Lithuania att genomföra programmet.

Rumänien

Holt Romania tog tillfället i akt att testa ett antal hjälpmedel.

De tog fram en affisch som sattes upp i 50 offentliga miljöer, som läkarmottagningar, postkontor, osv., på 7 olika platser, 3 på landsbygden och i fyra i städerna.

De skrev en kort broschyr som syftar till att ge släktingföräldrar råd om drogmissbruk, de konsekvenser som användningen har på den större familjen, och om hur det är att vara släktingförälder. 200 exemplar av broschyren har producerats och distribuerats direkt till släktingföräldrar och av socialarbetare.

Slutligen genomförde de ett dagslångt utbildningsprogram med 9 socialarbetare för människor som arbetar med sociala frågor. Utbildningen inbegrep frågor kring droger (inklusive alkohol), behoven hos barn med missbrukande föräldrar, och frågor som släktingföräldraskap väcker.

Spanien

Universitetet i Navarra har utvecklat en hjälpmedelsvägledning och en juridisk vägledning för socialarbetare.

De har också spelat in ett antal intervjuer med nyckelpersoner inom det sociala området och släktingföräldrar, som kommer att användas som stöd till vägledningen.

Sverige

Mentor Sverige svarade på uppmaningen från släktingföräldrar de talade med, om en manual som de kan använda för att förstå sina rättigheter och den roll de har som släktingföräldrar.

Släktingföräldrar hade klagat på att den information de hade tillgång till hade skrivits med människor som arbetar inom det sociala området i åtanke. En av dem sa:

"Vi behöver veta mer om hur barn och ungdomar utvecklas för att förstå hur man kan agera och hjälpa till, ingen gav oss information om det".

Storbritannien

Mentor UK projektet tog också fram en vägledning för släktingföräldrar, med fokus på de behov dessa har när de kommer in i systemet.

"Jag har velat ge upp så många gånger. Jag känner mig så vilse, så förvirrad. För 3 månader sedan var jag en sällskaplig, rolig och kärleksfull faster och hade ett arbete. Nu har jag två barnbarn, är arbetslös och tillbringar större delen av min tid på möten, med en känsla av fullständig förvirring om vad som händer runt omkring mig".

I utvecklingen av hjälpmedlen var Mentor UK medvetna om att olika lokala myndigheter hanterar släktingföräldrar på lite olika sätt.

Vägledningen, som skrivits kan anpassas efter dessa olikheter, men är skriven för att användas som ett nationellt hjälpmedel i Skottland.

Vägledningen har prövats med släktingföräldrar och personal och planen är att sprida den både via offentliga miljöer och via socialtjänstens olika avdelningar. Vägledningen finns också tillgänglig online på projektets webbplats.

UPPFYLLA STANDARDER GÄLLANDE BRA PRAXIS

I utvecklingen och genomförandet av de här hjälpmedlen har det funnits en medvetenhet inom projektet om vilka accepterade standarder gällande god praxis som finns, och man har försökt följa dem.

Använda evidensbas - behovsanalys och litteraturstudien

Alla projekt använde behovsanalysen som utgångspunkt för att besluta vilka hjälpmedel som skulle användas.

Till exempel använde De Sleutel i Belgien vittnesmålen från släktingföräldrar de talade med när de beslutade att testa hjälpmedel som syftar till att hjälpa släktingföräldrar att tala om missbruksfrågor med barnen de har vårdnaden om. En av de intervjuade släktingföräldrarna sa:

"Vi skulle behöva stöd när det gäller att tala om missbruk utan att skylla på föräldrarna".

De valde att använda ett hjälpmedel, boken **Bobbie**, som hade utvärderats i två andra länder, Schweiz och Storbritannien.

Litteraturstudien visade sig också vara ovärderlig när det gällde att säkerställa att hjälpmedlen inriktades på ett sätt som undersökningsresultaten visar skulle utgöra ett effektivt stöd för släktingföräldrar.

Till exempel antyder litteraturen att släktingföräldrar kan vara förvirrade och pressade den första tiden, och att det kan vara bra att ge dem extra stöd i det här skedet.

Det här resultatet hjälpte bland andra Mentor Sverige besluta sig för att skriva en kort vägledning för släktingföräldrar på väg in i det sociala omsorgssystemet.

Jag är mycket stolt över att vara en del av detta, att veta att jag har hjälpt till att ta fram något som kan hjälpa tusentals släktingföräldrar där ute.

Släktingförälder

Planering

Planeringen spelar en avgörande roll i utvecklingen och uppföljningen av ett projekt och detta gällde även vårt projekt.

Varje projektledare använde en mall för att skapa en plan som sedan användes genomgående under året för att följa utvecklingen av pilotprojektet.

Involvera släktingföräldrar och barn

Förutom att dra slutsatser av behovsanalysen uppmuntrades projektledarna att engagera släktingföräldrar och i förekommande fall barn och ungdomar med placering hos anhöriga i utvecklingen av de hjälpmedel som skulle tas fram.

Mentor UK sa:

"Under en sexmånadersperiod träffade Mentor släktingföräldrar från Edinburgh, East Lothian, Glasgow, Kilmarnock, Stirling och Falkirk. Detta gjorde det möjligt för oss att alltid se till att vi tog fram information som var relevant för släktingföräldrar och såg till deras behov."

Våra partners i Abruzzo arbetade med släktingföräldrar för att utveckla ett program med syfte att bygga upp föräldrars och vårdnadshavares förmåga att kommunicera med sina barn. De såg också till att släktingföräldrarna var inblandade i genomförandefasen av pilotprojektet, som (oidentifierade) deltagare i kursen.

Att involvera barn och ungdomar har inte varit lika lätt. Släktingföräldrarna har överlag varit måna om att se till att barnen de har vårdnaden om har en så normal barndom som möjligt och har varit oroliga för att engagemang i projektet skulle kunna orsaka spänningar som barn och ungdomar inte är redo att ta itu med.

De Sleutel kunde ändå använda boken Bobbie vid ett seminarium med barn och dra nytta av släktingföräldrarnas reflektioner vid utvärdering av erfarenheten.

Samråd med anställda inom socialtjänsten

Lika viktigt som att få synpunkter från släktingföräldrar var sättet på vilket socialarbetare engagerades.

Deras expertis var avgörande för att säkerställa att de vägledningar som skrevs återspeglade rätten och aktuell praxis i de länder vi arbetar i.

Till exempel kunde universitetet i Navarra få hjälp av föreläsare i juridik med att skriva deras rättsliga vägledning och genomförde djupintervjuer med ledande socialtjänstemän som deltog i beslutsfattande som rörde släktingföräldrar. De intervjuade inkluderade domare, socialarbetare och andra.

På samma sätt höll Mentor Sverige ett seminarium för inbjudna yrkesverksamma inom socialtjänsten, där de kunde engagera dem i projektet och få åtaganden om att ge feedback på den vägledning de höll på att ta fram.

Granskning

De som ledde projektet försökte inhämta synpunkter från olika intressenter för att säkerställa att hjälpmedlen uppfyllde deras behov. Projektledarna använde den feedback de fick för att granska och förbättra hjälpmedlen.

Exempelvis samrådde Mentor UK med en rådgivande grupp bestående av släktingföräldrar och socialarbetare om två utkast till den vägledning de tagit fram innan den slutliga utformningen fastställdes.

Småskaliga försök

När resurserna är små är testning i liten skala ett ovärderligt sätt att säkerställa att hjälpmedlen uppfyller mottagarnas behov.

Exempelvis utnyttjade Holt Romania möjligheten till testutbildning med 9 socialarbetare för att säkerställa att den metod de utvecklat motsvarade socialarbetarnas behov.

Mentor Lithuania:s testning av den anpassade föräldraskapskursen med ett litet antal släktingföräldrar antydde att upplägget kommer att bli användbar och väl mottaget.

Faktum är att Mentor Lithuania konstaterade att genomförandet av programmet med en liten grupp var nödvändigt och framförde att:

"Det mest värdefulla som släktingföräldrarna hade med sig från utbildningen var självhjälpsinslaget, så det är viktigt att grupperna är små".

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Projektet har så här långt producerat ett antal transnationella resultat som gör att vi kan rekommendera vissa åtgärder.

Behov

- Släktingföräldrars behov, liksom behoven hos barnen de har vårdnaden om, är ofta otillfredsställda.
- Det verkar finnas speciella problem kring vårdnadshavare som ger sig in i formella omvårdnadsarrangemang där de inte är säkra på vilka rättigheter de har och vilket stöd de kan förvänta sig.
- En annan situation där släktingföräldrar känner sig isolerade och utan stöd är där barnen de tar hand om, ägnar sig åt riskfyllda beteenden.
- Den stigmatisering som släktingföräldrar upplever kan vara mycket stor och kan förvärras av de socialarbetare som arbetar med dem.
- Släktingföräldrar på vissa platser är mycket oroad över myndigheternas makt att ta barnen ifrån dem.

Tillgodose behoven

- Att arbeta tillsammans med släktingföräldrar för att utveckla hjälpmedel som är avsedda speciellt för dem förbättrar kvaliteten på hjälpmedlen.
- Släktingföräldrar värderar hjälpmedel som är avsedda för dem och barnen de har vårdnaden om.
- Hjälpmedel som syftar till att öka föräldrarnas kunskaper kan vara mycket värdefulla, men måste marknadsföras på ett sätt som inte underminerar släktingföräldrarnas uppfattning om sin egen kompetens.
- Socialarbetare som stöder barn kan behöva utbildning för att bättre kunna stödja släktingföräldrar och barnen de har vårdnaden om.
- Icke-statliga organisationer som söker förbättra tillgången till tjänster för släktingföräldrar behöver ha ett positivt samarbete med sociala myndigheter.
- En förståelse för det sociala och geografiska sammanhanget kan vara en viktig faktor när det gäller att utveckla och leverera tjänster som ska förhindra att ungdomar som växer upp hos släktingföräldrar kommer till skada som ett resultat av droger.
- Att få släktingföräldrar att träffa andra i samma situation kan vara oerhört nyttigt, men att lösa stigmarelaterade frågor kan vara svårt.
- Genom att arbeta för att möta släktingföräldrarnas behov förbättrar tjänsteleverantörer möjligheterna för barn och ungdomar som tas omhand av anhöriga att undvika drog- och alkoholproblem.

Rekommendationer

- De grundläggande behov som släktingföräldrar och barnen som växer upp hos dem vittnar om - ekonomiska, materiella, känslomässiga och hälsomässiga - kräver systematiska åtgärder från medlemsstaterna.
- Sociala omsorgssystem bör försäkras om att släktingföräldraskap verkar utgöra en viktig skyddande faktor för barnen i de här placeringarna - färre placeringshaverier, mindre psykiska problem och problem med missbruk av droger.
- De här fördelarna ska inte finnas på bekostnad av släktingföräldrarnas välfärd, och de sociala myndigheterna bör därför svara med att gå in i partnerskap med släktingföräldrarna, underlätta möjligheterna för dem att stödja varandra, samt att erbjuda lämpliga kompetensutvecklingsmöjligheter.
- Det politiska intresset för släktingföräldraskap varierar i de länder som deltagit i projektet. Det som framkommit tyder dock på att placeringarna i ökande utsträckning granskas av de sociala myndigheterna. Vi rekommenderar att nationella och lokala myndigheter ger ökad uppmärksamhet åt att tillgodose släktingföräldrarnas behov.
- Andra myndigheter än de som är ansvariga för social omsorg (till exempel skola, husläkare, apotek osv.) bör överväga behoven för hela familjen, inklusive släktingföräldrar vid utvecklingen av planer för föräldrar med missbruksproblem.
- De mindre hjälpmedelsresurser som togs fram inom ramen för projektet kan ha en positiv inverkan på släktingföräldrarnas självbild, känslor av isolering och på deras färdigheter.
- Det kan vara bra att ta fram resurser som möjliggör för släktingföräldrar att inse att många av de problem de ställs inför delas av andra föräldrar.

- Association Mentor Lietuva
- De Sleutel
- Holt Romania
- La Regione Abruzzo
- Mentor Sverige
- Mentor UK
- University of Navarra

Mentor Sverige
Riddargatan 7A,
SE-114 35 Stockholm
Sverige

T: +46 (0) 8 789 11 80
E: info@mentor.se

Charity number: 80242-7560